

Naiset, yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus ja alkoholipolitiikka

Naisten alkoholin käytön tutkiminen — sosiaalinen tilaus?

Salme Ahlström

Viime vuosikymmenen aikana naisista ja alkoholista on kirjoitettu runsaasti. Joukkotiedotusvälineet, terveysvalistus, alkoholitutkimus ja alkoholipoliittinen keskustelu ovat kaikki tehneet parhaansa kiinnittääkseen asiaan huomiota. Kuinka on mahdollista, että yksi aihe, ongelma tai näkökulma tulee yhtäkkiä näin laajan kiinnostuksen kohteeksi julkisessa keskustelussa, tutkimuksessa ja kaukana toisistaan olevissa maanosissa? Ja kaiken lisäksi huolimatta siitä, että historian mukaan suurin alkoholiin liittyvä ongelma, mikä naisilla on ollut ja edelleen on, ovat heidän miehensä, kuten Annika Snare (1989) on osuvasti kiteyttänyt.

Neljä eri tekijää on saanut aikaan sen, että naisten alkoholin käyttö tuli sosiaalisesti tärkeäksi: alkoholin kulutuksen voimakas kasvu teollistuneissa länsimaissa, naisen erityinen rooli uuden sukupolven synnyttäjänä, naisen rooli sosialisatiion agenttina ja feministisen tutkimuksen nousu.

Yleinen ja laaja huoli alkoholin kulutuksen kasvusta on ollut helppo kanavoida huoleksi sellaisista väestön osaryhmistä, jotka ovat alistetussa ja epäitsenäisessä asemassa. Tällaisia ryhmiä ovat paitsi naiset myös nuoret, kansalliset vähemmistöt (ks. esim. Pittman 1982) tai työttömät (Jyrkämä 1980). Jos alkoholiongelmat rajataan jonkin tai joidenkin pienten osaryhmien ongelmiksi, on perusteltua väittää, että koko väestöön kohdistuva alkoholipolitiikka ei ole tarpeen. Kontrollitoimet voidaan kohdistaa tähän tai näihin osaryhmiin, eikä muun osan väestöstä tarvitse kärsiä turhista rajoituksista tai olla turhaan huolissaan oman juomisensa kielteisistä seurauksista.

Ihmiskunnan uusintamistehtävä tekee naisista oman erityisen osaryhmänsä. Itse asiassa huoli naisten lisääntyneestä alkoholin käytöstä on ollut huolta syntymättömästä lapsesta; naisen oma terveys on ollut vasta toisella sijalla. Alkoholin sikiölle aiheuttamia vaurioita on tut-

kittu pitkään ja lähtökohtana on pidetty äidin juomista; mahdolliset kromosomimuutokset ovat tulleet tutkimuksen kohteeksi vasta äskettäin (Friedler 1987/1988).

On väitetty, että naisten lisääntynyt alkoholin käyttö estää naisia suoriutumasta sosialisatiotehtävistään. Jotkut ovat jopa väittäneet, että naiset vallatessaan miesten asemia ja vaatiesaan samoja oikeuksia — ja juodessaan kuten miehet — uhkaavat koko yhteiskunnan perustaa (Fillmore 1984).

Mies tutkimuksen kohteena

Yhteiskuntatieteellisessä alkoholitutkimuksessa mies on perinteisesti ollut alkoholitutkimuksen kohteena. Naiset olivat pitkään lähes näkymättömiä (ks. esim. Järvinen 1982) kuten niin monella muullakin tutkimuksen alalla. L. Vannicelli ja M. Nash (1984) kävivät läpi vuosien 1972—1980 julkaisut, joissa aiheena oli jonkinlainen puuttuminen tai väliintulo henkilön alkoholin käytön takia. Tuloksena oli, että vain 6,6 prosenttia näiden tutkimusten kohderyhmistä oli naisia. Lisäksi tutkijanaisten otoksissa oli lähes kolme kertaa enemmän naisia kuin vastaavien mieskollegojen otoksissa.

Kun E. M. Jellinek (1960) hahmotteli viisi erilaista alkoholistityyppiä, hän ei eritellyt näitä sukupuolen mukaan. Sen sijaan Jellinek kehitti alkoholismien esiintymistiheyttä arvioivan kaavan (WHO 1951) erikseen miehille ja naisille, todennäköisesti siksi, että vallitsevan tilastokäytännön mukaan kuolemat eriteltiin sukupuolen mukaan. Jellinekin valintoja selittävän vivahteikkaamman hypoteesin on esittänyt Kaye M. Fillmore (1984). Hänen mukaansa Jellinek ei halunnut tulla samastetuksi sen enempää silloisiin kieltolain vastustajiin kuin puolustajiinkaan ja esitti sen vuoksi naisten alkoholismista välittävän kannan (tähän tulokseen Jellinek päätyi nimenomaan soveltamalla erilaista

kaavaa naisiin ja miehiin) sanoen, että alkoholismia kyllä esiintyy naisten keskuudessa, mutta että määrä on suhteellisen vähäinen miehiin verrattuna.

Kun on tutkittu alkoholismiin periytyvyyttä, tutkijat ovat käyttäneet tutkimuskohteinaan aikuisia kaksosmiehiä tai alkoholisti-isien adoptoituja poikia, ja vasta äskettäin myös adoptoituja tyttäriä. Vastaavasti alkoholiongelmia (kuten esimerkiksi alkoholimyrkytyksiä, tapaturmia jne.) tutkittaessa on ollut välttämätöntä keskittyä miehiin, koska naisten määrä on lähes poikkeuksetta ollut liian vähäinen.

Naiset olivat miesten rinnalla tutkimuskohteina ensimmäisissä haastattelututkimuksissa niin Suomessa (Kuusi 1956) kuin Yhdysvalloissa (Mulford & Miller 1960). Mutta alkoholi-juomia juovien naisten osuus ja aivan erityisesti runsaasti alkoholia juovien naisten osuus oli niin vähäinen, että seuraavissa haastattelututkimuksissa aineiston keruu rajoitettiin poikiin (Bruun & Hauge 1963) tai miehiin (Cahalan & Room 1974). Jopa ensimmäisessä koko väestöön kohdistuneessa suomalaisessa survey-tutkimuksessa vuonna 1968 otoksessa oli vain yksi nainen kolmea miestä kohti (Simpura 1985).

1970-luvun alusta lähtien naiset tai tytöt on yleensä sisällytetty tutkimusasetelmiin. Analyseissä lähestymistapa on perustunut tasa-arvoon, eli naisten juomatapoja on verrattu miesten juomatapoihin. Yhdenmukaistumishypoteesi — eli missä määrin naisten juomatavat ovat muuttumassa miesten juomatapojen kaltaisiksi — on siitä lähtien ollut jatkuvasti tutkimuksen kohteena (Fillmore 1984; Ahlström 1985; Järvinen & Ólafsdóttir 1989).

Vasta 1980-luvulla Robin Room (1980) ehdotti uutta ehkäisystrategiaa: Voisimme pyrkiä muuttamaan miesten juomatapoja naisten juomatapojen kaltaisiksi sen sijaan, että varoitamme naisia siitä mahdollisuudesta, että emansipaation hintana voi olla alkoholismi. Vastaavasti Marja-Liisa Honkasalo (1982) kysyi, miksi emme pyrkisi tutkimaan niitä prosesseja ja mekanismeja, jotka saavat naiset kaikkialla maailmassa juomaan vähemmän kuin miehet. Omissa naisten alkoholin käyttöä koskevissa tutkimuksissaan Honkasalo (1989) on pyrkinyt itse tarkastelemaan juuri alkoholin käyttöä sääteleviä ulkoisia tekijöitä, kuten yhteiskuntaluokkaa, naisten kulttuuria sekä naisten

sisäistämää oman alkoholin käytön persoonallista kontrollia.

1980-luvulla käynnistyneistä tutkimuksista kahta voidaan pitää Honkasalon tutkimusideoiden jatkona. Kirsti Määttäsen tutkimuksen kohteena oli naisten humala ja erityisesti se, miten he sen itse kokivat (Parker & Määttänen 1987). Marja Holmilan (1988) väitöskirjatyössä taas tutkittiin, kuinka juomisen epävirallinen sosiaalinen kontrolli toimii perheen sisällä. Myös Ritva Nätkin (1988) käsitteli lisensiaattityössään naisten suhdetta miesten juomiseen, mutta työ sisälsi myös toisen näkökulman — naisten oman elämäntyylin ja alkoholin käytön sen osana.

Ensimmäisen kerran naisten juomatavat tulivat tutkimuspoliittisesti tärkeäksi aiheeksi, kun diagnosoitiin alkoholin aiheuttama sikiövaurio — fetal alcohol syndrome (FAS). Mutta tällöinkään tutkimuksen kohteena ei varsinaisesti ollut nainen itse, vaan äidin alkoholin käytön vaikutukset sikiöön. FAS-tutkimuksen pitkän ajan vaikutukset eivät näytä auttaneen naisia hakeutumaan hoitoon, vaan pikemminkin syyllistäneet heitä. Toisaalta on todettava, että FAS-tutkimuksen tulokset ovat olleet tärkeitä nimenomaan kansanterveysnäkökulmasta. Maailman terveysjärjestön vuoden 1989 terveyspäivän materiaali sisältää vain yhden lauseen, joka koskee sekä naista että alkoholia, ja tämä on varoitus alkoholin aiheuttamista sikiövaurioista. Poliitiikkatason toimenpiteet ovat olleet liioiteltuja suhteessa siihen tosiasiaan, että alkoholi on vain yksi tekijä niiden monien muiden tekijöiden joukossa, jotka vaikuttavat sikiön kehittymiseen (Little & Ervin 1984). Yhä enenevässä määrin on kyetty osoittamaan, miten monet ympäristötekijät vaikuttavat sikiön kehitykseen, tekijät, joiden välttämiseen tuleva äiti ei voi lainkaan vaikuttaa samassa määrin kuin omaan alkoholin käyttöönsä.

Yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus ei ole ollut vinoutunutta vain kohderyhmältään, vaan myös kysymyksenasetteluiltaan ja hypoteeseiltaan. Jos tutkija — yleensä mies — oli esimerkiksi kiinnostunut naisalkoholisteista, mittatikkuna käytettiin miestä niin meillä Suomessa (Kiviranta 1969) kuin aivan erityisesti anglosaksisissa maissa. Koska miesalkoholisti oli lähtökohtana, tutkija ei kerännyt tietoja, jotka olisivat kuvanneet erityisesti naisten elä-

mänpiiriä. Tutkimustulokset kyllä kertoivat, minkälainen naisalkoholisti oli mieheen verrattuna, mutta emme ole saaneet selville, mikä on ominaista ja ehkä erityistä juuri niille naisille, joilla on vakavia ongelmia alkoholin käyttönsä vuoksi.

Survey-tutkimuksissa vastaavanlainen viinoutuma syntyy silloin, kun juomatapoja tutkitaan suhteessa vastaajan elämäntilanteeseen. Koska esimerkiksi lasten kasvattaminen ei aikaisempien tutkimusten suorittamisajankohdista juuri vaikuttanut miesten elämäntyylisiin, ei ollut tärkeitä tietää, kuinka monta lasta ja minikäikäisiä lapsia vastaajalla oli — paitsi jos haluttiin arvioida hänen taloudellinen statusensa. Kun naiset hyväksyttiin tutkimuskohteiksi, oli välttämätöntä lisätä tätä elämänaluetta kuvaavia kysymyksiä. Jos kysymyksenasettelussa olisi lähdetty naisten elämäntilanteesta, olisi lasten merkitys ollut itsestään selvä ja vaikeasti sivuutettavissa.

Mittausongelmia

Vaikka naiset käyttävät vähemmän alkoholia kuin miehet, joistakin tulee silti väärinkäyttäjiä. Yhdysvaltalaisen koko väestöön kohdistuneen survey-tutkimuksen perusteella tiedämme, että miesten keskuudessa on enemmän päihdeongelmia kuin naisten keskuudessa. Mutta kun humaltumistiheys vakioitiin, useimmat näistä eroista hävisivät (Knutper 1982). Vastaavasti on suomalaisessa tutkimuksessa osoitettu, kuinka erot häviävät, kun vakioidaan vastaajan alkoholin vuosikulutus (Mäkelä & Mustonen 1988).

On epäilty, että tutkijat johdonmukaisesti aliarvioivat alkoholi-ongelmaisten naisten määrän, koska mittarit, joiden avulla arvio suoritetaan, on kehitetty miehille (Fillmore 1984). Korkeakouluopiskelijoiden seurantatutkimuksessa (Fillmore & Bacon & Hyman 1979) tutkittiin koko joukko erilaisia käyttäytymistapoja ja juomisen seurauksia, joiden ajateltiin olevan yhteydessä erityisesti naisen rooliin (esim. lasten tai puolison laiminlyönti, kotitöiden laiminlyönti, lasten kasvatuksen laiminlyönti, verbaalinen hyökkäävyys). Tutkijat raportoivat, että ”nämä kysymykset eivät lisänneet otoksen ongelmallisesti juovien naisten määrää; sen sijaan ne auttoivat antamaan vivahteikkaamman ku-

van niistä harvoista naisista, joilla oli ilmeisiä alkoholi-ongelmia” (Fillmore 1980).

Roberta G. Ferrence (1980) on osoittanut, että valtaosa alkoholi-ongelma-aindeksistä sisältää koko joukon ongelmia, jotka eivät ole sukupuolisidonnaisia. Hänen mukaansa ongelma-juomisen osoittimet, kuten muistinmenetykset tai aterioiden väliin jättämiset, ovat runsaasti juovien naisten keskuudessa yhtä yleisiä kuin miesten keskuudessa. Poikkeuksena ovat ongelmat, joiden osalta naisten ja miesten erilainen fysiologia aiheuttaa eroja. On kuitenkin huomautettava, että niin yksinkertainen ja konkreettinen osoitin kuin aterioiden väliin jättäminen saattaa merkitä naisille eri asiaa kuin miehille, ainakin meidän kulttuurissamme, eikä se siten ole yhtä luotettava ongelmallisen juomisen osoitin kuin miesten keskuudessa.

Naisten ongelmallisen juomisen osoittimien kehittäminen on 1980-luvun lopussa alkanut uudestaan kiinnostaa tutkijoita. Kalifornialainen tutkijaryhmä (Ames, Klee ja Saltz) on käynnistänyt tutkimusprojektin, jonka tavoitteena on kehittää vaikeus—yleisyys-asteikko, jota voitaisiin käyttää arvioitaessa alkoholismi-osoittimien tehokkuutta ja alkoholi-ongelmia erityisesti erilaisten naisväestöjen keskuudessa ottaen huomioon kansallisuus, ikä, sosioekonominen status, sukupuoli suuntautuneisuus ja maantieteellinen asuinpaikka (Overview... 1987).

Nainen ja alkoholipolitiikka

Alkoholikysymyksiä on 15 viime vuoden aikana enenevässä määrin tarkasteltu kansanterveyden näkökulmasta. Tämä koskee yhtä hyvin tutkimusta kuin alkoholipolitiikkaa. Valtaosa Pohjoismaista on perustanut nykyisen alkoholipolitiikkansa juuri kansanterveysajattelun varaan (ks. esim. Bruun & al. 1975).

Vuonna 1985 Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetuimisto asetti omat alueelliset tavoitteensa (Targets for health for all, 1985) maailmanlaajuisen Terveyttä kaikille vuoteen 2000 mennessä -ohjelman rajoissa. Näihin tavoitteisiin sisältyy myös alkoholin kulutuksen vähentäminen ainakin 25 prosentilla vuosittain vaihteeseen mennessä.

Kumpikaan ohjelmista — maailmanlaajuisen ja Euroopan aluetuimiston ohjelma — ei

sisällä minkäänlaista arviota siitä, kuinka ja missä määrin toimenpidesuositukset vaikuttavat naisten alkoholikäyttäytymiseen.

Esimerkiksi alkoholin saatavuuden rajoittaminen on nähty yleisenä, kaikille väestöosille soveltuvana alkoholipoliittisena keinona. Kuitenkin erilaiset saatavuuden rajoitukset saattavat vaikuttaa hyvin eri tavoin naisiin ja miehiin. On hyvin todennäköistä, että alkoholijuomien saatavuus valintamyymälöissä ja tavaratalojen kahviloissa vaikuttaa enemmän naisten kuin miesten juomatapoihin, koska asiakkaista valtaosa on juuri naisia. Vastaavasti on mahdollista, että hintaruuvien kiristäminen vaikuttaisi eri tavoin naisiin kuin miehiin. Naisten keskimääräinen palkkataso on alhaisempi kuin miesten. Olisi siis mahdollista, että hinnankorotukset vähentäisivät erityisesti naisten alkoholin kulutusta. Naisilla ei myöskään ole samassa määrin kuin miehillä mahdollisuuksia käyttää hyväksi ns. edustusviinaoikeuksia; tämä tarkoittaa sitä, että näistä oikeuksista luovuttaessa vähennykset kohdistuisivat pääasiassa miehiin alkoholin kulutukseen.

Alkoholipoliittisten toimenpidevaihtoehtojen valinta vaikuttaa ilmeisesti naisten käyttäytymiseen. Mutta myöskään kansanterveyden näkökulmasta tarkasteltuna ei ole yhdentekevää, minkälaisen prosessin kautta 25 prosentin vähennys alkoholin kulutuksessa saavutetaan.

Tarkastelkaamme kolmea vaihtoehtoista prosessia, joiden seurauksena alkoholin kulutus vähenisi 25 prosenttia:

1. Kaikki naiset hylkäävät alkoholin käytön ja ryhtyvät raittiiksi.

2. Sekä naiset että miehet vähentävät kulutustaan 25 prosenttia.

3. Miehet vähentävät kulutustaan 31 prosenttia, mutta naiset säilyttävät kulutustasonsa ennallaan.

Suomessa tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että naiset joisivat kaikesta kulutetusta alkoholista vuonna 2000 noin 27 prosenttia, eivät 20 prosenttia kuten vuonna 1984 (Simpura 1985).

Ensimmäinen vaihtoehto saattaisi antaa meille siskoina tai naisliikkeen aktivisteina lisää energiaa ja taistelutahtoa, mutta se ei vähentäisi alkoholisairauksien terveydenhuoltojärjestelmällemme aiheuttamaa raskautta.

Kolmas vaihtoehto tasoittaisi miesten ja nais-

ten välisiä eroja alkoholin kulutuksen tasossa. Lisäksi kansanterveyden näkökulmasta se saattaisi olla parempi kuin toinen vaihtoehto, joskin runsaasti kuluttavien naisten määrä olisi suurempi kuin toisessa vaihtoehdossa.

Lopuksi

Naisnäkökulma ei ole puuttunut vain tutkimuksesta, se on puuttunut myös alkoholipoliitikasta. Naisia ei ole haluttu nähdä erityisryhmänä, vaikka he sitä ovat niin sosiaalisen asemansa kuin sosiaalisten velvoitteidensa ja erityisten hoitotarpeidensa takia.

Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa, joissa sosiaaliset palvelut ovat olennainen ja merkittävä osa hyvinvointia, ajankohtaisena ongelmana ovat naisten päihdehuoltopalvelut. Pitäisikö naisia heidän alkoholi- ja huumeongelmiensa vuoksi hoitaa yhdessä miesten kanssa vai miehistä erillään? Erityisiä klinikoita ja ryhmiä on perustettu nimenomaan naisia varten ja on käynnistetty tutkimusprojekteja arvioimaan eriytetyn ja yhdistetyn hoito-ohjelman tuloksellisuutta. Tähän mennessä on osoitettu, että terapeuteilla on erilaiset ”silmälasit” riippuen potilaan sukupuolesta; naisten ja miesten samantyyppistä käyttäytymistä tulkitaan hyvin eri tavoin (Björling 1989).

Viimeaikaista voimakasta kiinnostusta naisten alkoholiasioihin ei voida eikä pidä pitää yhtenä 1980-luvun uuden moralismin esiin nostamista aiheista. Tutkimuspoliittisesti aihe on sinänsä erittäin kiinnostava, mistä osoituksena ovat uudet tai käynnistymässä olevat tutkimushankkeet (liite 1).

Osittain kiinnostus on saanut herätteitä feministisestä tutkimuksesta. Viime aikoina on korostettu naiskulttuurin erityisyyttä. Toisaalta on tuotu esiin miehinen riskinotto ja sen mukanaan tuomat vaarat (Honkasalo, A. 1989). Tämä yhdistyneenä vaatimuksiin, että naisten arvot ja normit pitäisi tunnustaa yhtä hyväksi, ellei peräti paremmiksi, kuin miesten, on varmasti vaikuttanut ja tulee edelleen vaikuttamaan siihen, kuinka alkoholin käyttöä säätelevä normisto uudistuu.

Ahlström, Salme: Naisten alkoholin käyttö. Teoksessa: Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985

Björling, Bam: Making women visible. P. 153–171. In: Haavio-Mannila, Elina (ed.): Women, alcohol and drugs in the Nordic countries. NAD-publication No. 16. Helsinki 1989

Bruun, Kettil & Edwards, Griffith & Lumio, Martti & Mäkelä, Klaus & Pan, Lynn & Popham, Robert E. & Room, Robin & Schmidt, Wolfgang & Skog, Ole-Jørgen & Sulkunen, Pekka & Österberg, Esa: Alkoholipolitiikka. Kansanterveydellinen näkökulma. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1975

Bruun, Kettil & Hauge, Ragnar: Drinking habits among Northern youth. A cross-national study of male teenage drinking in the Northern capitals. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1963

Cahalan, Don & Room, Robin: Problem drinking among American men. Monographs of the Rutgers Center of Alcohol Studies, No. 7. New Brunswick, N.J.: Rutgers Center of Alcohol Studies, 1974

Ferrence, Roberta G.: Sex differences in the prevalence of problem drinking. In: Kalant, O. (ed.): Alcohol and drug problems in women: Research advances in alcohol and drug problems, Vol. 5. New York: Plenum Press, 1980

Fillmore, Kaye Middleton: Discussion summary of "Epidemiology of male/female drinking over the last half century". In: Alcoholism and alcohol abuse among women: Research issues (NIAAA Research Monograph No. 1. Department of Health, Education and Welfare Publication No. ADM-80-835). Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1980

Fillmore, Kaye Middleton: "When angels fall": Women's drinking as cultural preoccupation and as reality. P. 7–36. In: Wilsnack, Sharon C. & Beckman, Linda J. (eds.): Alcohol problems in women. New York: The Guilford Press, 1984

Fillmore, Kaye Middleton & Bacon, Selden D. & Hyman, Merton M.: The 27-year longitudinal panel study of drinking by students in college, 1949–1976 (Final report to the National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism). Social Research Group, School of Public Health, University of California, Berkeley 1979

Friedler, Gladys: Effects on future generations of paternal exposure to alcohol and other drugs. Alcohol world. Health & Research 12 (1987/1988): 2, 126–129

Holmila, Marja: Wives, husbands and alcohol. A study of informal drinking control within the family. Helsinki: The Finnish Foundation of Alcohol Studies, 1988

Honkasalo, Antero: Riskien merkityksestä ja yhteiskunnallisesta säätelystä. Helsingin yliopisto, kansanterveystieteen laitos 1989. Moniste

Honkasalo, Marja-Liisa: Nainen ja alkoholi — kenen ongelma. Alkoholipolitiikka 47 (1982): 4, 220–225

Honkasalo, Marja-Liisa: Have the wives over for a sauna when I go out with the men! P. 76–96. In: Haavio-Mannila, Elina (ed.): Women, alcohol and drugs in the Nordic countries. NAD-publication No. 16. Helsinki 1989

Jellinek, E. Morton: The disease concept of alcoholism. Publications Division, Yale Center of Alcohol Studies, New Haven, Connecticut: Hillhouse Press, New Haven 1960

Jyrkämä, Jyrki: Arbetslöshet och bruk av rusmedel (Unemployment and the use of intoxicants). NU A 1980:16. Stockholm 1980

Järvinen, Margaretha: Nainen alkoholitutkimuksessa. Alkoholipolitiikka 47 (1982): 4, 210–219

Järvinen, Margaretha & Ólafsdóttir, Hildigunnur: Drinking patterns among women in the Nordic countries. P. 47–75. In: Haavio-Mannila, Elina (ed.): Women, alcohol and drugs in the Nordic countries. NAD-publication No. 16. Helsinki 1989

Kiviranta, Pekka: Alcoholism syndrome in Finland. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1969

Knupfer, Genevieve: Problems associated with drunkenness in women: Some research issues. P. 3–39. In: Special Population Issues, Alcohol and Health Monograph 4, DHHS Publication (ADM) 82-1193. Washington, D.C.: U.S.G.P.O., 1982

Kuusi, Pekka: Alkoholijuomien käyttö maaseudulla. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1956

Little, Ruth E. & Ervin, Cynthia H.: Alcohol use and reproduction. P. 155–188. In: Wilsnack, Sharon C. & Beckman, Linda J. (eds.): Alcohol problems in women. New York: The Guilford Press, 1984

Mulford, Harold A. & Miller, Donald E.: Drinking in Iowa. II. The extent of drinking and selected sociocultural categories. Quarterly Journal of Studies on Alcohol 21 (1960), 26–39

Mäkelä, Klaus & Mustonen, Heli: Positive and negative experiences related to drinking as a function of annual alcohol intake. British Journal of Addiction 83 (1988), 403–408

Nätkin, Ritva: Alkoholikulttuuri ja sukupuolten väliset suhteet. Naisten kokemuksia ja naistutkimuksen näkökulmia. Lisensiaattityö. Tampereen yliopisto, 1988

Overview and summary of the research program. Prevention Research Center, Berkeley, Ca. January 1987.

Parker, Douglas A. & Määttä, Kirsti: Intoxication and self-orientations during alcohol use: An empirical assessment of the relationship and of its determinants among employed men and women. Journal of Studies on Alcohol 48 (1987): 5, 443–449

Pittman, David J.: Primary prevention of alcoholism and alcoholism related damage: new directions. Paper presented at the 28th International Institute of the Prevention and Treatment of Alcoholism, Munich, Germany, July, 5–9, 1982

Room, Robin: Concepts and strategies in the prevention of alcohol-related problems. Contemporary Drug Problems 9 (1980), 9–47

Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985

Snare, Annika: Women and control. P. 133–152. In: Haavio-Mannila, Elina (ed.): Women, alcohol and drugs in the Nordic countries. NAD-publication No. 16. Helsinki 1989

Targets for health for all. Copenhagen: World Health Organization, Regional Office for Europe, 1985

Vannicelli, L. & Nash, M.: Effect of sex bias on women's studies on alcoholism. *Experimental Research* 3 (1984),

Liite 1. Suomessa käynnissä olevia tai käynnistyviä projekteja

Holmila, Marja, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, VTT: Runsaasti alkoholia käyttävät naiset, aihe tarkemmin täsmentämättä.

126

World Health Organization (WHO). Technical Report Series No. 42. Geneva: Expert Committee on Mental Health, 1951.

Hyttinen, Irja, Turun A-klinikka, sosiaaliterapeutti: Kun nainen juo — tutkimus naisten alkoholin käytöstä, alkoholiongelmista ja niiden hoidosta.

Paltschik, Anna, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, tutkimusharjoittelija, sosionomi: Moderskap och alkohol — kombination eller kollision?

English Summary

Salme Ahlström: Naiset, yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus ja alkoholipolitiikka (Women, social-science oriented alcohol research, and alcohol control policy)

In the last decade, there has been a proliferation of writing about women and alcohol. There are four chief factors that have caused women and alcohol to become societally important: the rapid growth of alcohol consumption in the Western industrialised countries, women's special role as an instrument of reproduction and as an agent of socialisation, and the rise of feminist research.

In alcohol research man has traditionally been the object of research. When Jellinek described his different types of alcoholism he did not pay attention to gender at all. But the Jellinek alcoholism estimation formula was calculated separately for men and women, probably due to the statistical bookkeeping practise. When studying the inheritance of drinking behaviour, researchers first used male twins or adopted sons as their subjects, and only later on adopted daughters. Research on alcohol-related problems was also forced to focus on men, because of the small proportion of women in any category.

Women were objects of study in the first general population surveys. But the proportion of drinking women, and especially heavy drinking women was so low that the following surveys confined their data collection to men. Since the early 1970's women have been normally included in the study design. In the analysis drinking by women was

compared with that by men. The convergent hypothesis has been studied intensively since then.

Women were the subjects of separate alcohol research for the first time when the Foetal Alcohol Syndrome (FAS) was found. And even then it was not the women the researchers were interested in.

Data from general population surveys show that among drinkers men have a higher prevalence of problems than women. However, when the frequency of intoxication was kept constant, most of these differences disappear.

It has been suggested that researchers consistently underestimate the numbers of female alcoholics. But questions related to the unique roles of women did not increase the numbers of female problem drinkers. The majority of problem-drinking indices include a number of problems that are not subject to sex bias. Developing reliable indicators for women's alcohol problems has challenged researchers anew in the 1980s.

Not all the interest in women's drinking, however, can be attributed to the new moralism of the 1980s. From the research point of view, the subject is interesting in its own right. Some of this interest is due to the rise of feminist research. The distinctiveness of feminine culture has been emphasised a great deal lately and this, together with demands that women's values and norms should be recognized as equal to and even better than men's have and they will still affect the ways in which alcohol norms in general will be reproduced.